

11. Управление на местном уровне в индустриально развитых странах / под ред. Анвара Шаха; пер. с англ. – М.: Весь Мир, 2010. – 416 с.
12. Пылин В.В. Муниципальное право Российской Федерации: учебник / В.В. Пылин. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2003. – 765 с.
13. Кутафин О.Е. Муниципальное право Российской Федерации: учебник / О.Е. Кутафин, В.И. Фадеев. – М.: Юристъ, 1997. – 428 с.
14. Ачкасов В.А. Опыт местного самоуправления на Западе / В.А. Ачкасов // Правоведение. –1998. – № 4. – С. 43-48.
15. Черкасов А.И. Органы местного управления

в зарубежных странах: Сравнительное исследование: научно-аналитический обзор / А.И. Черкасов. – М.: ИНИОН, 1994. – 89 с.

16. Красильщиков Г.Г. Основные тренды в организации моделей местного самоуправления в России, Австрии, Федеративной Республике Германия и Швейцарии: сравнительный анализ / Г.Г. Красильщиков, А.А. Сабиров // Ars administrandi (Искусство управления). – 2012. – № 2. – С. 64-72.

17. Лимонов А.М. Местное самоуправление в Российской Федерации: учеб. пособ. / А.М. Лимонов. – М.: ЮИ МВД РФ, 2002. – 80 с.

УДК 343.98:343.72

ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ СПОСОБІВ ШАХРАЙСТВА В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Криушенко Л. І.,

здобувач Національної академії прокуратури України

Анотація: Статтю присвячено розробці криміналістичної класифікації способів шахрайства в банківській сфері.

Автором розглянуті основні напрями досліджуваної проблеми, висловлені обґрунтовані концептуальні положення, які відносяться до предмету дослідження. Приділено увагу питанням класифікації способів шахрайства за різними підставами. Запропоновано власні підстави класифікації способів вчинення шахрайства в банківській сфері.

Ключові слова: класифікація, спосіб шахрайства в банківській сфері.

Аннотация: Статья посвящена разработке криминалистической классификации способов мошенничества в банковской сфере.

Автором рассмотрены основные направления исследуемой проблемы, высказанные обоснованные концептуальные положения, которые относятся к предмету исследования. Уделено внимание вопросам классификации способов мошенничества по разным основаниям. Предложено собственные основания классификации способов совершения мошенничества в банковской сфере.

Ключевые слова: классификация, способ мошенничества в банковской сфере.

Annotation: The article is devoted to the development of forensic classification methods of fraud in the banking sector.

The author describes the main areas of research problem expressed Conceptual provisions relating to the subject. Attention is paid to issues of grading methods of fraud for various reasons. A reason to own classification methods of committing fraud in the banking sector.

Key words: classification, method of fraud in the banking sector.

У системі структурних елементів криміналістичної характеристики шахрайства в банківській сфері, важливе місце посідає спосіб вчинення злочину. Так, відповідно до чинного законодавства (ст. 222 КК України – шахрайство з фінансовими ресурсами), злочинними вважаються дії, які полягають у наданні завідомо неправдивої інформації державним органам, банкам або іншим кредиторам. Особливістю такого шахрайства є мета, реалізована злочинцем, залежно від якої посягання на кредитні ресурси на етапі отримання кредиту або субсидії, субвенції, дотації, пільг щодо податків. Неправдивість такої інформації полягає в тому, що на її основі кредитор робить неправильні висновки про справжнє фінансове або господарське положення [7; 8, с. 181-186] справ потенційного позичальника.

Необхідно зазначити, що встановлення способу вчинення злочину визначається ст. 91 КПК України, як обставини, яку необхідно довести у кримінальній справі. Спосіб вчинення злочину та інформація про нього є основою для: розробки криміналістичних характеристик окремих видів злочинів; виявлення взаємозв'язку між структурними елементами характеристики; побудови і висунення версій; планування і організації розслідування; розробки

особливостей тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій; прогнозування механізму вчинення злочину; розробки заходів попередження злочинів. Тому, в криміналістичному аспекті спосіб вчинення злочину охоплює безліч ознак, що не мають кримінально-правового значення, але відіграють важливу роль для пошуку слідів і встановлення ознак злочину [16, с. 30]. Накопичені знання про спосіб вчинення злочинів слугують засобом для розкриття картини та механізму злочинів, що розслідуються, встановлення винуватих [9, с. 10]. Спосіб злочину, що відбивається у слідах-наслідках, є важливим джерелом відомостей про злочинну поведінку [21, с. 48-50]. Спосіб вчинення злочину «виступає своєрідним «ключем» для опису інших криміналістично значущих елементів» [18, с. 9]. У цьому зв'язку Р. С. Белкін відмічав, що «... спосіб вчинення та приховування злочину, точніше – знання про нього, визначають шлях пізнання істини у справі, тобто метод розкриття й розслідування» [2, с. 805].

У межах визначення сутності та значення способу вчинення шахрайства в банківській сфері постає питання їх класифікації. В криміналістичній літературі приділялось досить багато уваги дослідженню питання класифікації способів при вчиненні шахрайств організованими групами [1, с. 195-198], інтернет-шахрайства [17, с. 158-161], шахрайства [15, с. 28-32], у сфері функціонування

електронних розрахунків [11, с. 35-52]. Водночас аналіз літературних джерел свідчить про недостатню розробку класифікаційних підстав саме способів вчинення шахрайства в банківській сфері (а саме з фінансовими ресурсами). На нашу думку, не в повній мірі розкривають сутність таких способів, а в окремих випадках є доволі спірними та дискусійними. Зокрема, В.Ю. Шепітько пропонує класифікувати способи шахрайства за такими підставами: а) залежно від спрямованості шахрайського посягання: способи шахрайства з метою заволодіння державним майном; способи шахрайства з метою заволодіння індивідуальним майном громадян; б) залежно від сфери економічної діяльності: у сфері побутового обслуговування; у сфері страхування; у сфері соціального захисту; у сфері туризму; у сфері вивозу робочої сили закордон; в) залежно від характеру «відносин», які виникають між підприємствами або господарськими товариствами: фіктивне представництво; фіктивне посередництво; одержання кредитів під фіктивні проекти; г) залежно від тривалості злочину: одноразові; тривалі; д) залежно від характеру локалізації шахрайства: спрямовані на вузьке коло жертв; такі, що охоплюють велике коло населення [19, с. 141-144]. В інших літературних джерелах В.Ю. Шепітько визначає більш розгорнуту класифікацію. Способи шахрайства можуть бути поділені на ті чи інші види залежно від сфери економічної діяльності: 1) у сфері побутового обслуговування (отримання речей, що дорого коштують, за документами своїх родичів, викраденими чи знайденими документами); 2) у сфері страхування (завищення сум шкоди, що підлягають сплачуванню клієнтові обумовлених страхових подій); 3) у сфері соціального захисту (підроблення документів з метою одержання пенсій чи допомог, надання довідок про значно завищену заробітну платню з метою підвищення пенсій та ін.); 4) у сфері туризму (різні туристичні афери); 5) у сфері вивозу робочої сили за кордон (афери із збиранням грошей у бажаючих поїхати на заробітки) та ін. Способи шахрайства розрізняють залежно від характеру «стосунків», що виникають між підприємствами чи господарськими товариствами: 1) фіктивне представництво; 2) фіктивне посередництво; 3) отримання позик під фіктивні проекти. Залежно від тривалості злочину можна виділити такі способи шахрайства: 1) одноразові (отримання товару в кредит без наміру наступної виплати грошей); 2) тривалі (незаконне отримання пенсії або грошової допомоги). Залежно від характеру локалізації шахрайства можуть бути названі такі способи: 1) спрямовані на вузьке коло жертв; 2) спрямовані на широке охоплення населення [20, с. 42-43]. На думку О.Л. Мусієнка, можна класифікувати способи шахрайства залежно від відносин особи шахрая з підприємством, на майно якого посягають злочинці: з участю осіб, що перебувають у трудових відносинах з підприємством; сторонньою особою (не працівником підприємства). Також можна виокремити способи шахрайства, що вчинюються особою: раніше не засудженою; засудженою за інші злочини, передбачені КК України. Залежно від того володіє шахрай спеціальними навичками чи ні, можна

виокремити такі способи шахрайства: з використанням спеціальних психологічних навичок; з використанням гіпнозу; без використання спеціальних навичок. Можна виокремити способи шахрайства за предметом посягання, спрямовані на заволодіння: чужим майном (державне майно; приватне майно); грошовими коштами; правом на майно. Також можна класифікувати способи шахрайства залежно від виду шахрайства у сфері вексельних відносин, страхових послуг, обігу житла, працевлаштування, інвестування, тощо. [12, с. 42-43] О.В. Пахомов пропонує класифікувати способи вчинення шахрайства за суб'єктом злочину на: вчинені фізичною особою та вчинені з використанням юридичної особи [14, с. 269]. В.П. Корж виокремлює такі типові способи шахрайства: 1) традиційні способи шахрайства (використання грошових та речових ляльок, одержання матеріальних цінностей, пенсій і інших грошових виплат за підробленими документами тощо) та 2) сучасні способи шахрайства (одержання банківських кредитів, проведення незаконних операцій з використанням комп'ютерних технологій, утворення фіктивних інвестиційних благодійних фондів, використання підроблених кредитних карток та банківських авізо, складання фіктивних угод з житлом тощо) [10, с. 230].

Науковий інтерес у межах досліджуваного питання представляють позиції вчених-криміналістів. Зокрема, М.П. Яблоков пише, що в основу класифікації способів шахрайства може бути покладений і вид платіжного інструмента, використовуваного при проведенні розрахунків. За цією підставою можна виокремити способи шахрайства, вчинені при розрахунках: платіжними дорученнями й акредитивами; кредитними картками; векселями [21, с. 337].

О.П. Бушан пропонує способи кредитно-фінансового шахрайства можна класифікувати залежно від етапу кредитування на дві групи. Першу групу складають способи незаконної видачі або отримання кредиту: Спосіб 1. Громадянин-підприємець, засновник, власник суб'єкта підприємницької діяльності, а також службова особа суб'єкта підприємницької діяльності надають завідомо неправдиву інформацію для одержання кредиту з метою привласнення. Спосіб 2. Громадянин-підприємець, засновник, власник суб'єкта підприємницької діяльності, а також службова особа суб'єкта підприємницької діяльності надають завідомо неправдиву інформацію з метою одержання кредиту для його використання не за умовами кредитної угоди, а в інших цілях. Спосіб 3. Громадянин-підприємець, засновник, власник суб'єкта підприємницької діяльності, а також службова особа суб'єкта підприємницької діяльності надають завідомо неправдиву інформацію для одержання кредиту в обсягах, що перевищують затверджені межі кредитування. Спосіб 4. Громадянин-підприємець, засновник, власник суб'єкта підприємницької діяльності, а також службова особа суб'єкта підприємницької діяльності надають завідомо неправдиву інформацію для одержання пільгового кредиту. Спосіб 5. Громадянин-підприємець, засновник, власник

суб'єкта підприємницької діяльності, а також службова особа суб'єкта підприємницької діяльності надають завідомо неправдиву інформацію для одержання пільгового кредиту в обсягах, що перевищують затвержені межі пільгового кредитування. Спосіб 6. Службова особа кредитної установи у змові з позичальником створюють або придбають фіктивне підприємство з метою одержання кредиту на це підприємство і його привласнення. Спосіб 7. Службові особи позичальника в результаті отримання і вчасного повернення невеликих кредитів створюють репутацію надійності позичальника з метою отримання великого кредиту і його привласнення. Другу групу складають способи ухилення від погашення кредиторської заборгованості. Спосіб 1. Службова особа кредитної установи у змові з позичальником створюють або придбають фіктивне підприємство з метою переведення боргу за кредит іншої юридичної особи на таке фіктивне підприємство. Спосіб 2. Надання громадянином-засновником або власником суб'єкта господарської діяльності, а також службовою особою суб'єкта підприємницької діяльності, а так само громадянином суб'єктом підприємницької діяльності неправдивої інформації про фінансову неспроможність виконання вимог з боку кредиторів [4, с. 79-82].

Г. А. Матусовський класифікує способи вчинення злочинів на групи за суб'єктом злочину: А) Способи посягання позичальника на фінансові ресурси кредитно-фінансових установ: Спосіб 1. Громадянин-підприємець (zareєстрований як підприємець за місцем проживання і має документи на здійснення підприємницької діяльності), власник, засновник, посадова особа підприємства-позичальника надають кредитно-фінансовій установі помилкову інформацію (договір на виконання робіт, послуг, поставки) з неіснуючими або фіктивно створеними суб'єктами господарювання, внесенням свідомо неправдивих відомостей до техніко-економічного обґрунтування кредиту і фальсифікацією даних балансу, наданням фіктивних документів на майно, виставляти під заставу, і т. п. з метою отримання кредиту та його розкрадання. Спосіб 2. Громадянин-підприємець, або засновник, або власник суб'єкта підприємницької діяльності, посадова особа суб'єкта підприємницької діяльності надають свідомо неправдиву інформацію кредитно-фінансовим установам (банку) з метою отримання кредиту для його використання в підприємницькій діяльності. Спосіб 3. Посадові особи (як правило, державних підприємств, організацій, підрозділів та їх структурних підрозділів), отримавши законний пільговий грошовий кредит, використовують його не за призначенням, а для передачі під відсотки будь-якій комерційній структурі з відповідними штрафними санкціями. Б) Способи посягання працівників кредитно-фінансових установ на фінансові ресурси, що зберігаються в цих установах на рахунках клієнтів: Спосіб 1. Посадові особи кредитно-фінансової установи без відома клієнта знімають кредитні кошти з його розрахункового рахунку (якщо кредитні кошти знаходяться на рахунку якийсь час без руху) і використовують їх в інтересах банку. Спосіб 2. Посадові особи кредитно-фінансових

установ без відома клієнта знімають кредитні кошти з його рахунку для використання в комерційному обороті шляхом надання кредиту іншим підприємствам, організаціям, установам; надання фінансової допомоги, участі в угодах на валютній біржі і т. п. У разі необхідності винними вживаються заходи з приховування зловживань, аналогічні зазначеним у попередньому способі. В) Способи посягання на кредитно-фінансові ресурси, пов'язані зі злочинною змовою представників кредитора і позичальника: Спосіб 1. Працівник кредитно-фінансової установи, наділений відповідними повноваженнями, видає незаконний кредит (без належної перевірки кредитоспроможності, поворотності і т. п.) позичальникові, з яким перебуває у змові. Спосіб 2. Працівники кредитно-фінансових установ незаконно надають пільговий кредит позичальникові, після чого останній перераховує суму в розмірі різниці у відсотках між звичайним та пільговим кредитом на зазначений рахунок, з якого позикодавці знімають гроші. Спосіб 3. Працівники кредитно-фінансових установ у змові з позичальниками створюють підприємства з метою отримання кредиту. Отримані безготівкові кошти за допомогою працівників перетворюються в готівку в самому банку за допомогою фіктивного договору позички [13, с. 297-300].

Окремі вчені-криміналісти виокремлюють типові способи необґрунтованого одержання кредитів при вчиненні шахрайств з фінансовими ресурсами. Так, В. Василичук пише, що найпоширенішим у першій групі є спосіб: а) коли група осіб створює декілька фірм, щодо яких планується одержати кредити. Потім підробляються документи для кредитної справи і передаються у банк. При цьому одна фірма (суб'єкт підприємницької діяльності) одержує кредит, а інші є її партнерами за угодами, якими обґрунтовується необхідність і доцільність одержання кредитів; в подальшому фірми міняються місцями. Іншим способом шахрайства є: б) подання завідомо неправдивої інформації про наявність основних фондів, що знаходяться на балансі підприємства. Робиться це так. Суб'єкт підприємницької діяльності укладає договір з банком на отримання кредиту для купівлі у фірми, яка знаходиться в іншій державі, продуктів харчування для реалізації їх в Україні. При цьому в банк подається неправдива інформація щодо основних фондів, а також копія піддробленого договору про закупівлю продуктів харчування. Після оформлення кредиту «суб'єкт підприємницької діяльності» перераховує його з рахунку фірми на рахунок фізичних осіб і з їх допомогою отримує кредит і привласнює його. До іншого способу можна віднести: в) використання одержаних кредитів не за призначенням. Так, директор укладає від імені «фірми» угоду на отримання кредиту для закупівлі, наприклад, парфумерії. При цьому банку подаються копії відповідних договорів. Отримавши кредит, на його частину закуповуються продукти харчування, а інша частина покриває раніше одержаний в іншому банку кредит або передається під вищі проценти комерційній структурі чи фізичній особі. Найпоширенішим способом є: г) подання завідомо неправдивих відомостей про фінансово-господарський стан підприємства. Крім того,

відмічаються ще й такі способи скоєння даних злочинів, які здійснюються, зокрема: через корупційні зв'язки, за хабар укладаються договори страхування, що є обов'язковими для одержання кредиту; подаються фіктивні картки із зразками підписів і відбитками печатки; фіктивні довідки (як правило, без номера) про відсутність кредитної заборгованості; фіктивні контракти (договори) поставки продукції (як правило, без номера); передача хабара працівникам банку, які без належної перевірки кредитоспроможності позичальника видають кредит; вирішують питання з пролонгацією кредитів (тут позичальники подають підроблені документи про неспроможність повернення кредиту своєчасно).

До другої групи належать злочини, вчинені позичальником у зговорі з посадовою особою банку. Серед них найпоширенішими є такі: а) співробітники банку незаконно надають пільгові кредити позичальнику, після чого останній різницю між пільговим і звичайним кредитом передає працівнику банку; б) створюються спільні підприємства з участю співробітників банку (як правило, з їх родичів) з метою отримання кредитів (пільгових); в) відсутність уважності банківських працівників при наданні кредитів; г) здійснення посадових підлогів фінансових документів; д) розкрадання співробітниками банків кредитних коштів. Отримавши кредити, як свідчить аналіз діяльності злочинних угруповань, вони його конвертують. Правоохоронні органи зустрічаються з такими схемами конвертації кредитів: безготівкові кошти перераховуються на рахунки завчасно підібраних фірм, де вони конвертуються або перераховуються у готівку; перерахування безготівкових коштів на рахунки фізичних осіб, з якими про це є домовленість, з подальшим їх зняттям і привласненням; одержання готівкової національної валюти з рахунку для виплати заробітної плати співробітникам фірми чи на господарські потреби; перерахування безготівкових коштів у банківські установи для купівлі валюти (з мотивуванням, що вона необхідна для закордонних відряджень співробітників фірми чи їх навчання); перерахування коштів на фіктивні фірми, які до цього були створені, з подальшим зняттям з рахунків останніх та їх привласненням; при цьому великі суми перераховуються на рахунки іноземних банків, що використовуються для розрахунків за угодами, здійснюваними на території України, а банки, з якими наперед була домовленість про конвертування, через своїх представників передають злочинцям вже готівкову валюту; відмивання «брудних» грошей [6, с. 28-31].

О.В. Курман поділяє всі способи вчинення шахрайства з фінансовими ресурсами можна об'єднати в два блоки: а) вимушене надання завідомо неправдивої інформації в документах з метою одержання кредиту, субсидії, субвенції, дотації та використання одержаних коштів за цільовим призначенням; б) надання завідомо неправдивих відомостей у документах з метою одержання кредиту, субсидії, субвенції, дотації, знаючи наперед, що кошти після одержання будуть використовуватися на інші цілі, не передбачені кредитним договором.

Автор виокремлює наступні типові способи вчинення шахрайства з фінансовими ресурсами залежно від таких підстав: 1) від способу внесення завідомо неправдивої інформації у документах: власне внесення в дійсний документ записів, що не відповідають дійсності; повна підробка документа; часткова підробка документа; 2) від виду документів, які містять завідомо неправдиву інформацію: блок засновницьких документів; блок документів про фінансовий стан; кредитний пакет документів про рішення щодо видачі суди, кредиту та ін.; блок документів щодо техніко-економічного обґрунтування кредитного проекту; блок документів щодо гарантій повернення кредитів; 3) від цільового використання одержаних коштів. Це може виражатися в таких діях: одержані кошти витрачаються на виробничо-господарські цілі, не передбачені кредитним договором; одержані кошти надаються іншій фірмі під проценти; одержані кошти ідуть на виплату інших, раніше одержаних кредитів, уплату процентів; відбувається сплата податків, виплата заробітної платні, сплата оренди приміщень, комунальних платежів; на одержані кошти купується нерухомість, службовий автотранспорт, робиться ремонт в офісі; повернення особистих боргів; здійснюється оплата банківського обслуговування; кошти витрачаються на відрядження; вчинення оборонення на готівку. 4) від видів шахрайських дій при забезпеченні повернення кредиту. Внесення завідомо неправдивих відомостей при забезпеченні кредиту шляхом застави може полягати: вказаний предмет застави фактично відсутній; предмет застави уже заставлений; предмет застави не є власністю заставодавця і знаходиться у нього на умовах оренди; предмет застави є складовою частиною об'єкта і його самостійне функціонування не можливе; вказана вартість предмета застави вища за реальну ринкову; заставодавець вказаний як єдиний власник заставленого майна. Неправдивість відомостей при забезпеченні кредиту шляхом страхування може виявлятися у такому: страхова компанія не має ліцензії на даний вид страхування або її філіал не має повноважень на страхування таких угод; страхова компанія в силу своїх фінансових можливостей не може страхувати угоди вище певної суми; страховий платіж не проплачений. Неправдивість відомостей при забезпеченні кредиту шляхом надання гарантій може полягати у такому: гарантії надані неуповноваженими особами; гарантії надано на суму, яка значно перевищує можливості гаранта; замовчування про те, що гарантом є родич, власник (засновник) підприємства-позичальника. У такому випадку гарантія, по суті, надається самому собі. 5) від наявності злочинного зговору: вчинені однією особою; декількома особами; кредитором та заемником; 6) від наявності в способі вчинення дій з підготовки та прихованню: способи вчинення, які не охоплюють дії щодо підготовки і приховування; способи вчинення, що охоплюють дії щодо підготовки і приховування (наприклад, створення та використання фіктивних фірм) [8, с. 181-186].

На нашу думку, при вирішенні питання класифікації способів вчинення шахрайства в банківській сфері необхідно виходити з етимологічного розуміння самого терміну

«класифікація», а саме це: 1) розподіляти предмети, явища або поняття на класи, групи тощо за спільними ознаками, властивостями; групувати; 2) система розподілу предметів, явищ або понять на класи, групи за спільними ознаками і властивостями [5, с. 1375]. У цьому сенсі необхідно погодитись з тим, що класифікація (від лат. classis – розряд, клас) як науковий інструмент являє собою логічну операцію поділу об'єкта відповідно до ознак, властивих об'єктам пізнання певного роду, що відрізняють їх від об'єктів (предметів, явищ) іншого роду. Ознаки, за якими здійснюється класифікація, мають бути істотними, стійкими і зрозумілими. Це допомагає проникати в сутність об'єктів, чітко їх розмежовувати і в той же час виявляти їх властивості, зв'язки і залежності, що існують між ними, а також між елементами структури об'єктів [3, с. 93]. При формуванні класифікаційних підстав способу вчинення шахрайства в банківській сфері також необхідно виходити з того що вони повинні бути важливим джерелом відомостей про інші криміналістично-значущі ознаки криміналістичної характеристики. Отже, на нашу думку, доцільним буде виокремити такі способи вчинення шахрайства в банківській сфері, залежно від:

1) умислу: заздалегідь обдуманий, раптовий та афектований;

2) типовими слідами: що містяться у документах банківського обліку; що містяться в пакеті документів що подає особа; що подає гарант виконання зобов'язань; що містяться як у документах банківського обліку, так і в пакеті документів що подає особа так і що подає гарант виконання зобов'язань;

3) етапу внесення завідомо неправдивої інформації: на етапі подачі необхідних документів (безпосереднього отримання кредиту, пільг тощо); на етапі підготовки та збору необхідних документів; на етапі підготовки та збору документів щодо гарантування виконання зобов'язань;

4) виду кредитно-банківської операції: отримання кредиту, пільг кредитування, субсидії та ін.;

5) організаційно-правової форми кредитно-банківських установ: банки та небанківські кредитно-фінансових установи;

6) характеру механізму отримання кредитно-банківської операції: отримання готівки; безготівковий розрахунок;

7) характеру трудових відносин суб'єкта з банківською установою: сторонньою особою; працівником банку;

8) наявності певних домовленостей: одноособово; групою осіб (як зі сторони банківської установи так і сторонніх осіб);

9) способу внесення завідомо неправдивої інформації в документах: власне внесення в дійсний документ записів, що не відповідають дійсності; повна підробка документа; часткова підробка документа;

10) наявності дій з підготовки та прихованню: способи вчинення, які не супроводжуються діями з підготовки і приховування; способи вчинення, що супроводжуються діями з підготовки і приховування; способи вчинення, що супроводжуються лише діями

з підготовки; способи вчинення, що супроводжуються лише діями з приховування;

Таким чином, дослідження сутності способів вчинення шахрайства в банківській сфері, їх класифікація дозволяє визначити механізм злочину, сприяє ефективному розслідуванню та сприяє встановленню винних осіб.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексєнко О. Особливості криміналістичної характеристики шахрайств, вчинюваних організованими групами / О. Алексєнко // Наукові правничі школи Київського національного університету імені Тараса Шевченка: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 12 жовтня 2005 рік). – К.: Київський університет, 2006. – 207 с.

2. Белкин Р.С. Курс криминалистики / Р.С. Белкин. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. – С. 805.

3. Белкин А. Р. Криминалистические классификации / Белкин А. Р. – М.: Мегатрон XXI, 2000. – 93 с.

4. Бушан О.П. Кредитно-фінансове шахрайство та особливості його розслідування / О.П. Бушан // Збірник наукових праць Харківського Центру по вивченню організованої злочинності спільно з Американським Університетом у Вашингтоні. Вип. 5. – Харків: Харківський Центр по вивченню організованої злочинності спільно з Американським Університетом у Вашингтоні, 2002. – 336 с.

5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь: Перун, 2009. – 1736 с.

6. Василичук В. Типові способи необґрунтованого одержання кредитів при вчиненні шахрайств з фінансовими ресурсами та шляхи їх розслідування / В. Василичук // Право України. Вип. 10. – 2000. – С. 28-31.

7. Курман О.В. Методика розслідування шахрайства з фінансовими ресурсами: автореф. дис. ... к-та юрид. наук: 12.00.09 - М., 2002. – 21 с.

8. Курман А.В. Способи совершения мошенничества с финансовыми ресурсами / А.В. Курман // Проблемы законности: Респуб. мижвид. наук зб. / Відпові ред. В.Я. Тацій. – Харків: НЮАУ імені Я.Мудрого, 2001. – Вип. 47. – 247 с.

9. Карпов Н.С. Использование передового опыта органов внутренних дел по раскрытию и расследованию преступлений в целях совершенствования криминалистической тактики и методики: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 1989. – С. 10.

10. Корж В.П. Розслідування окремих видів злочину: навчально-методичний посібник / В.П. Корж. – Х.: ХНУ ім. Каразіна, 2012. – 508 с.

11. Коваленко В.В. Розслідування шахрайств і пов'язаних із ними злочинів, вчинених у сфері функціонування електронних розрахунків / В.В. Коваленко, Ф.І. Анапольська. – Луганськ: РВВ ЛДУВС імені Е.О. Дідоренка, 2013. – 224 с.

12. Мусієнко О.Л. Теоретичні засади розслідування шахрайства в сучасних умовах: Моногр. / О. Л. Мусієнко // За ред. В.Ю. Шепітька. – Х.: Право, 2009. – 168с.

13. Матусовский Г. А. Экономические преступления: криминалистический анализ / Г. А. Матусовский. – Харьков: Консум, 1999. – 480 с.

14. Пахомов А.В. Криминалистика. Краткий конспект лекций / А. В. Пахомов. – Воронеж, 2000. – С. 269.

15. Пазинич Т.А. Особливості сучасних шахрайств та їх вплив на методику розслідування / Т.А. Пазинич // Вісник Національного університету внутрішніх справ: журнал Вип. 23 – Харків: НУВС, 2003. – С. 28-32.

16. Советская криминалистика. Методика расследования отдельных видов преступлений: Учебник / К. Лисиченко, В.И. Гончаренко, М.В. Салтвский и др.; под ред. В.К. Лисиченко. – К.: Высш. шк., 1988. – С. 30.

17. Сабадаш В.П. Деякі аспекти криміналістичної характеристики інтернет-шахрайства / В.П. Сабадаш // Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів у сучасних умовах: Всеукраїнська науково-практична конференція, 30 жовтня 2009 року, Запоріжжя: матеріалі у 2 ч. – Запоріжжя: Юридичний ін-т ДДУВС, 2009. – Ч. 1. – 288с.

18. Чернявский С.С. Методика розслідування злочинів у сфері банківського кредитування: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2002. – С. 9.

19. Шепітько В.Ю. Особливості криміналістичної характеристики шахрайства / В.Ю. Шепітько // Вісник Академії правових наук України. – 1998. – №2. – С. 141-144.

20. Шепітько В.Ю. Вибрані твори / Валерій Юрійович Шепітько. – Х.: АПОСТІЛЬ, 2010. – 576 с.

21. Яблоков Н.П. Криміналістика. Учебник для вузів / Яблоков Н.П. – М.: Бек, 1996. – С. 48-50.

УДК 343.326:343.851]:354.31(477)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ ОРГАНАМИ ВНУТРІШНІХ СПРАВ В УКРАЇНІ

Мальцев В. В.,

здобувач кафедри адміністративної діяльності
Національної академії внутрішніх справ

Анотація: В статті розглянуто особливості поняття, сутність, правове регулювання та забезпечення правового режиму антитерористичної операції органами внутрішніх справ України.

Ключові слова: правовий режим, антитерористична операція, надзвичайний стан, оперативна обстановка, правові засоби регулювання, органи внутрішніх справ.

Аннотация: В статье определяются особенности понятия, сущности, правовое регулирование и обеспечение правового режима чрезвычайного положения органами внутренних дел Украины.

Ключевые слова: правовой режим, антитеррористическая операция, чрезвычайное положение, оперативная обстановка, правовые способы регулирования, органы внутренних дел.

Annotation: The article regards the features of the concept, the essence, the legal means of regulating and ensuring the legal regime of antiterrorist operation by the bodies of internal affairs of Ukraine.

Key words: legal regime, anti-terrorist operation, the state of emergency, the situation, the legal means of regulation, the bodies of internal affairs.

Постановка проблеми. Ситуація в Україні щодо надзвичайних ситуацій, пов'язаних з масштабними проявами тероризму та сепаратизму на Сході характеризується як надзвичайно складна. Тенденція до зростання їх кількості, важкість ліквідації наслідків та нормалізації обстановки створюють серйозну загрозу безпеці як окремої людини, так і суспільства, навколишнього середовища, а також стабільності розвитку держави.

Слід зазначити, що в системах національної безпеки кожної держави відбуваються зміни в напрямі підготовки та розвитку дій, спрямованих на боротьбу з терористами, тобто антитероризму. На думку фахівців, найбільш ефективним правовим засобом протидії тероризму є введення правового режиму антитерористичної операції (далі – АТО) [11], в нашій державі передбаченої Законом України від 20 березня 2003 року № 6 «Про боротьбу з тероризмом» [4]. Антитерористична операція проводиться за наявності реальної загрози життю і безпеці громадян, інтересам суспільства або держави у разі, якщо усунення цієї загрози іншими способами є неможливим.

Особливе місце в механізмі забезпечення правового режиму антитерористичної операції відводиться органам внутрішніх справ (ОВС) України. Це, перш за все, обумовлюється широтою їх

повноважень, що дозволяють активно, за допомогою різноманітних засобів та методів, а також у різних формах виконувати поставлені оперативно-службові завдання в галузі виявлення, попередження, припинення та мінімізації наслідків терористичних акцій. Но, на жаль, на практиці проведення АТО можливості та повноваження ОВС не використовуються в повному обсязі на державному рівні. І. Раскін слушно зауважує, що питання про участь ОВС у забезпеченні правового режиму контртерористичної операції при всьому його теоретичному та практичному значенні залишається одним з найбільш дискусійних у теорії управління правоохоронними органами [8, с. 256].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аспекти особливих державно-правових режимів були предметом наукових пошуків таких провідних науковців, як: Д.Н. Бахрах, В.М. Гессен, В.В. Гушин, А.Н. Домрін, М.З. Ільясов, В.В. Лозбінев, С.В. Пчелінцев, П.О. Смирнов, О.І. Соловійов та ін. Результати досліджень окремих особливостей протидії тероризму, в тому числі в межах правового режиму антитерористичної операції, представлені в роботах українських та зарубіжних вчених Ю.І. Авдєєва, Ю.М. Антоняна, В.Ф. Антипенка, М.І. Дзлієва, В.П. Смельянова, О.В. Зубової, М.П. Кіреєва, А.А. Кондрашева, В. А. Ліпкана, Е.Г. Ляхова, А.Ф. Майдікова, А.В. Мельохіна, В. І. Олефіра, Н.В. Патрушева, В.Е. Петрицева,